

WERKINGSVERSLAG • 2010

WERKINGS
VERSLAG
2010
UCSIA
UNIVERSITAIR CENTRUM SINT-IGNATIUS ANTWERPEN

Prinsstraat 14
BE-2000 Antwerpen

Telefoon: +32(0)3 265 49 60
Fax: +32(0)3 707 09 31

BTW: BE 478.834.659
IBAN: BE25 7350 0583 9182
SWIFT: KREDBEBB

www.ucsia.org

Inhoud	6	1 ORGANISATIE & HISTORIEK
	7	UCSIA
	8	Algemene Vergadering Raad Van Bestuur
	9	Academische Raad Directiecomité Team
	10	2 PROJECTEN
	11	Zomerschool ‘Religie, cultuur en samenleving’
	11	Scribani
		<i>Scribani-netwerk Migratie in Europa</i>
	12	Internationale workshops
	12	Erfenis en vermogen
	12	e-Youth
	13	Sport en gemeenschapsopbouw
	13	Ethiek en financiële sector
	14	Lezingenreeksen
	14	De paradox van de tolerantie
	14	Brein en zelfverstaan
		<i>Het brein begrepen? Hersenwetenschap in context Bewustzijn Voelen Willen</i>
	15	<i>Sociale interactie Geloven</i>
	15	Lezingen over theologie en kerk i.s.m. КВНУ
		<i>Overlopen naar de barbaren De uitdagingen van het bisschopsambt</i>
	16	Pastoraal en kerk
		Seminarie jongerenpastoraal ‘Godsbeelden’
	17	Overige projecten
	17	Missie in Afrika
	17	De verlokking van oosterse religies
	18	China, Afrika en Europa
	19	Pedagogische studiedag: het schoolvak islam in het secundair onderwijs
	19	Zorgen voor morgen
	20	De strijd tegen jeugdwerkloosheid: een Europees engagement?
	21	Kunst
	21	R.K.-godsdienst en islam als schoolvak
	22	Bedevaart
	22	Heroïsch leiderschap
	24	3 LEERSTOELEN & STIPENDIA
	25	Leerstoelen
	25	UCSIA-leerstoel aan de Universiteit Antwerpen
	25	Leerstoel Jef Van Gerwen SJ
	26	Leerstoel UCSIA-IJS/UA joods-christelijke verhoudingen
	26	David Meyer en Hendrik Hoet
	27	Stipendia
	27	Judith Pollmann
	27	Patricia Dailey
	27	Peter Losonczy
	28	BIJLAGEN
	29	Bijlage 1: Leden van het Scribani-netwerk
	30	Bijlage 2: Academische gastsprekers 2010

1

ORGANISATIE

&

HISTORIEK

UCSIA zet de jezuïtische traditie verder van betrokkenheid in universitair onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening in Vlaanderen en in de Antwerpse regio.

De missie van UCSIA kadert in de ignatiaanse spiritualiteit. De 35ste Algemene Congregatie van de Jezuïetenorde, die begin 2008 plaatsvond, omschrijft deze zending als 'de dienst van het geloof dat gerechtigheid bevordert door middel van de interreligieuze dialoog en een creatieve betrokkenheid bij de cultuur.'

UCSIA is een vereniging zonder winstoogmerk. De Algemene Vergadering bestaat uit maximaal 36 leden, waarvan één derde gemaandeerden door de Sociëteit van Jezus, één derde gecoöpteerden uit de Antwerpse universitaire gemeenschap en één derde extern

gecoöpteerden (de Kerk, onderwijs, pers, vakbonden en werkgevers, niet-gouvernementele organisaties, enz.).

Het UCSIA-team zorgt voor het dagelijkse werk. De Algemene Vergadering bepaalt de algemene strategie, ziet toe op de Raad van Bestuur en keurt de begroting en de rekeningen goed. De Raad van Bestuur leidt de vereniging. Het Directiecomité ziet toe op de uitvoering van de besluiten van de Raad van Bestuur en bereidt ze voor. De Academische Raad draagt als adviesorgaan bij tot de hoogstaande academische kwaliteit van de projecten.

Het doel van de vereniging is, in het perspectief van een christelijke levensbeschouwing in een geest van openheid en verdraagzaamheid, samen met de leden van de Sociëteit van Jezus en de leden van de Antwerpse universitaire gemeenschap, een hoogstaand internationaal multidisciplinair forum te bieden dat academische reflectie, vorming en dienstverlening ondersteunt en stimuleert over thema's die bijzondere gestalte geven aan de christelijke levensvisie om aldus dienstig te zijn aan het geloof en bij te dragen tot een meer rechtvaardige samenleving. Artikel 3 - Statuten

HISTORIEK ¶ In 1852 stichtten de paters van de Sociëteit van Jezus in de Belgische havenstad Antwerpen een instituut voor handelsonderwijs. Hieruit groeide één van de eerste 'business schools' in Europa die universitaire diploma's toekende. Geleidelijk aan verbreedde de Sint-Ignatius Handelshogeschool haar activiteiten met een Faculteit Letteren en Wijsbegeerte (inclusief Rechten) en

een Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen.

Op het einde van de jaren zestig verwierf de handelshogeschool het wettelijk statuut van universiteit en bij die gelegenheid werd haar naam omgevormd in Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA). De nieuwe universiteit kende officiële diploma's toe in de Toegepaste Economische Wetenschappen, Letteren en Wijsbe-

geerte, Rechten en Politieke en Sociale Wetenschappen.

Vanaf het begin van de jaren 1970 was UFSIA één van de partners in de confederale Universiteit Antwerpen, samen met twee openbare instellingen: het Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA) en de Universitaire Instelling Antwerpen (UIA). Het decreet van 4 april 2003 richtte de Universiteit Antwerpen op, waarin deze drie instellingen werden samengesmolten tot één nieuwe instelling met als opdrachten universitair onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening.

De vzw UCSIA werd opgericht in de zomer van 2002 en was een half jaar later operationeel.

Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering verwelkomde E.P. Fons Swinnen, Provinciaal van de Vlaamse Jezuïeten, als nieuw lid. De Algemene Vergadering, met als voorzitter emeritus prof. dr. Jean Van Houtte, is als volgt samengesteld:

voor de sociëteit van Jezus:

Luc Bouckaert, professor emeritus ethiek K.U.Leuven
Loïc de Cannière, afgevaardigd bestuurder INCOFIN
Pierre Devos SJ, professor biologie Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix (FUNDP)
Jacques Haers SJ, professor theologie K.U.Leuven
Jan Koenot SJ, jezuïet
Jan Peters SJ, ere-vice-voorzitter Radboud Universiteit Nijmegen
Hugo Roeffaers SJ, professor emeritus filosofie Universiteit Antwerpen
Mark Rotsaert SJ, ere-voorzitter van de Conferentie van Europese SJ-Provinciaals
Fons Swinnen SJ, provinciaal van de Vlaamse jezuïeten
Guy Vanheeswijck, professor filosofie Universiteit Antwerpen

voor de Antwerpse universitaire gemeenschap:

Jean Van Houtte, professor sociologie en ere-rector UFSIA · Voorzitter van de Algemene Vergadering
Bea Cantillon, professor sociologie Universiteit Antwerpen
Pierre Delsaerdt, Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen, Universiteit Antwerpen
Helma De Smedt, professor geschiedenis Universiteit Antwerpen
Johan Meeusen, professor recht en vice-rector Universiteit Antwerpen
Carl Reyns, professor accountancy en ere-rector UFSIA
Johan Vanhoutte SJ, Pastorale Dienst Universiteit Antwerpen
Gerlinde Verbist, dr. assistent Universiteit Antwerpen

externe leden:

Mgr. Johan Bonny, bisschop van Antwerpen
Frans Crols, ere-directeur en hoofdredacteur Trends/Roularta
Etienne De Jonghe, secretaris-generaal Pax Christi International
Jan De Volder, politiek redacteur Tertio
Mia De Schamphelaere, kamerlid
Maddie Geerts, ere-nationaal secretaris ACV
Frank Lambert, bestuurder
Philippe Michiels, voorzitter raad van bestuur Lessius Hogeschool Antwerpen
Peter Vande Vyvere, hoofdredacteur Tertio
Mieke Van Hecke, directeur-generaal vsko

Raad van Bestuur

Walter Nonneman, professor economie Universiteit Antwerpen · Afgevaardigd bestuurder
Carl Reyns, professor accountancy Universiteit Antwerpen en ere-rector UFSIA
Mark Rotsaert SJ, ere-voorzitter van de Conferentie van Europese SJ-Provinciaals
Nicolas Standaert SJ, professor sinologie K.U.Leuven (vanaf 9 december 2010)
Christiane Timmerman, academisch directeur
Geert Vanhaverbeke, administratief verantwoordelijke

Academische Raad

Christiane Timmerman, academisch directeur · Voorzitter van de Academische Raad
Luc Braeckmans, academisch onderdirecteur · Ondervoorzitter van de Academische Raad
Zwi Berneman, professor hematologie Universiteit Antwerpen
Wil Derkse, Katholieke Universiteit Nijmegen
Mark Desmet sj, geneesheer
Pierre Devos sj, professor biologie FUNDP
Guido Dierickx sj, emeritus politieke wetenschappen Universiteit Antwerpen
Marie-Claire Foblets, juriste en antropologe K.U.Leuven
Louis Ferrant, huisarts, Centrum huisartsengeneeskunde Universiteit Antwerpen
Tim Heysse, politiek filosoof KU Brussel
Henk Opdebeeck, economist en ethicus Universiteit Antwerpen
Wilfried Pauwels, emeritus economie Universiteit Antwerpen
Nicolas Standaert sj, professor sinologie K.U.Leuven
Jacques Tempère, professor fysica Universiteit Antwerpen
Dirk Van Dyck, professor fysica Universiteit Antwerpen
Walter Van Herck, professor filosofie Universiteit Antwerpen
Dirk Vanheule, professor in de rechten Universiteit Antwerpen
Luc Van Liedekerke, professor ethiek Universiteit Antwerpen en K.U.Leuven
Amaryllis Verhoeven, juriste K.U.Leuven
Johan Verstraeten, moraaltheoloog en ethicus K.U.Leuven
Frank Willaert, professor literatuur Universiteit Antwerpen

Directiecomité

Christiane Timmerman, academisch directeur · Voorzitter van het Directiecomité
Luc Braeckmans, academisch onderdirecteur · Ondervoorzitter van het Directiecomité
Barbara Segart, wetenschappelijk coördinator
Sara Mels, wetenschappelijk medewerker
Geert Vanhaverbeke, administratief verantwoordelijke

Team

Prof. dr. Walter Nonneman, afgevaardigd bestuurder
Prof. dr. Christiane Timmerman, academisch directeur, voorzitter Academische Raad en Directiecomité, eindverantwoordelijke voor nationale en internationale projecten
Prof. dr. Luc Braeckmans, academisch onderdirecteur, ondervoorzitter Academische Raad en Directiecomité, verantwoordelijk voor nationale projecten
Marijke Celis, secretariaat, administratie en financiën
Sara Mels, wetenschappelijk medewerker
Barbara Segart, wetenschappelijk coördinator
Geert Vanhaverbeke, administratief verantwoordelijke
Christel Van Wonterghem, secretariaat en administratie

2

PROJECTEN

Zomerschool ‘Religie, cultuur en samenleving’

Van 26 tot 28 augustus 2010 vond een lustrumeditie plaats van het UCSIA Summer Seminar over religie, cultuur en samenleving.

UCSIA organiseerde van 2003 tot 2009 vijf edities. Telkens reflecteerde een internationale groep jonge academici en doctorale studenten gedurende een week over de onderlinge wisselwerking tussen religie, cultuur en maatschappij. De editie 2010 was korter en bracht een 15-tal alumni van vorige edities bijeen, geselecteerd op basis van een onderzoekspaper. Naast de vaste gastdocenten, John Hutchinson (professor in nationalisme studies, London School of Economics) en Robert Hefner (professor antropologie, Boston University), kwamen nieuwe gastsprekers aan bod waaronder Peter Beyer (University of Ottawa) en David Martin (London School of Economics).

Het programma van het zomerseminarie legt vanaf 2011 een grotere nadruk op de manier waarop religie en cultuur op elkaar inwerken in een globaliserende wereld en hoe hierdoor de internationale politieke, economische en sociale relaties veranderen.

Scribani Scribani-netwerk

Op initiatief van Mark Rotsaert SJ, voorzitter van de Conferentie van Europese Provinciale Oversten van de jezuïeten, zette UCSIA in 2003 het Scribani-netwerk in de steigers. Het groepeerde 18 onderzoeksinstituten en sociale centra die verbonden zijn met de jezuïetenorde uit 11 Europese landen. Deze instellingen stofferden het beleidsdebat over maatschappelijke thema's zoals migratie, ze vormen professionals zoals journalisten of ze voeren concrete maatschappelijke actie zoals armenzorg of steun aan vluchtelingen.

Tweejaarlijks vindt een Scribani-conferentie plaats met volgende doelstellingen:

- medewerkers van de organisaties in het netwerk samenbrengen met deskundigen en opiniemakers om vanuit een gelovige inspiratie na te denken over een concreet onderwerp dat raakt aan rechtvaardigheid en de Europese toekomst;
- als netwerk duidelijke perspectieven en voorstellen formuleren voor het sociale, culturele en economische beleid, zowel internationaal als nationaal.

In de tussenliggende jaren komt het netwerk bijeen om onderlinge informatie uit te wisselen en een onderzoeksthema uit te diepen tijdens een academisch seminarie.

Migratie in Europa

Op 9 en 10 september 2010 vond te Madrid de vierde Scribani-conferentie plaats in samenwerking met het Instituto Universitario de Estudios Sobre Migraciones (IEM) van de Universidad Pontificia Comillas Madrid / ICAI-ICADE.

De conferentie evalueerde het ontlukende Europese beleid voor migratie en asiel dat uitgaat van een strenge controle van migratiestromen, aanmoediging van immigratie van hooggeschoolden, terugkeer van illegale migranten, ontwikkelingssamenwerking met de landen van oorsprong en respect voor de rechten van asielzoekers. Ruim 20 jonge academici uit verschillende Europese universiteiten stelden hun onderzoek voor: vooral juristen, maar ook (post-)doctorale onderzoekers uit de disciplines demografie, filosofie en moraalstudies, politiek, economie, sociologie, interculturele studies en migratiestudies.

Gerenommeerde academici als Amelie F. Constant (George Washington University, IZA Bonn), Guy S. Goodwin-Gill (Oxford University), Javier de Lucas (University of Valencia) en Oded Stark (Universities of Bonn, Klagenfurt, Tuebingen, Vienna, Warsaw) leidden de hoofdthema's in: asielrecht, illegale migratie, legale migratie en co-ontwikkeling.

De nieuwe documentaire *Harvest of Loneliness* over de migratie tussen Mexico en de Verenigde Staten in de periode 1942–1964, ingeleid door Rubén G. Rumbaut (University of California), sloot het congres af.

Internationale workshops

Erfenis en vermogen

In samenwerking met prof. Guido Erreygers (Universiteit Antwerpen) en prof. John Cunliffe (University of Warwick) organiseerde UCSIA op 5 en 6 maart 2010 de academische workshop 'Inherited Wealth, Justice and Equality'.

In actuele debatten over sociaal beleid pleiten sommigen voor het afschaffen van elke vorm van erfenisbelasting. Anderen komen op voor hogere erfenis- en successierechten om nieuwe beleidsvoorstellen te kunnen financieren zoals een basiskapitaal voor iedereen. Deze verschillende uitgangspunten vinden hun oorsprong in de uiteenlopende opvattingen over rechtvaardigheid en gelijkheid en het verschillend gewicht dat men hieraan toekent. In de workshop bespraken onderzoekers uit diverse landen de verschillende stelsels van erfenis- en successierechten en de argumenten van voor- en tegenstanders van o.a. vermogensbelasting.

In de marge van dit programma, op 4 maart 2010, verklaarde professor Jens Beckert (directeur van het Max Planck Institute for the Study of Societies, Keulen) in een publieke voordracht de sterke verschillen tussen het erfenisrecht in de Verenigde Staten, Frankrijk en Duitsland door culturele factoren. Hij besprak de vrijheid om over het eigen vermogen te beschikken, het recht van familieleden op het overgelaten vermogen, het afschaffen van de beperking tot erfenis in rechte lijn en vermogensbelasting.

Op 6 maart 2010 toetsten de academici hun inzichten aan het actuele debat over schenking en erfenis in België en Vlaanderen. Aan dit panelgesprek namen vertegenwoordigers deel van het Vlaams Steunpunt voor Fiscaliteit en Begroting, het notariaat, het acv en de Koning Boudewijnstichting. De verlaging van de successie- en schenkingsrechten in Vlaanderen leidt tot een hogere opbrengst. Het burgerlijk en fiscaal erfenisrecht ijlen achter op de stijging van het aantal echtscheidingen en de nieuwe vormen van ouderschap en samenwonen tussen personen van verschillend of gelijk geslacht. De vakbeweging erkent dat de tijdshorizon van de werknemers soms te kort is en pleit voor rechtvaardige belastingen met – tegen de Europese trend in – minder belastingen op arbeid en meer op vermogen.

e-Youth

Op 27 en 28 mei 2010 organiseerde UCSIA in samenwerking met MIOS, de onderzoeksgroep Media & ICT in Organisations & Society van de Universiteit Antwerpen geleid door prof. dr. Michel Walrave en prof. dr. Heidi Vandebosch, een internationale multidisciplinaire conferentie over kinderen, adolescenten en ICT. MIOS maakte nieuwe onderzoekscijfers bekend over positieve en negatieve ICT-ervaringen van jongeren.

De workshop onderzocht de kansen en risico's van internet en nieuwe media. Vijf internationale keynotesprekers gaven een uiteenzetting: Jos De Haan (Erasmus Universiteit Rotterdam), Sonia Livingstone (London School of Economics), Yves Pouillet (universiteiten van Namen en Luik), Peter Smith (University of London) en Youn Seounmi (Emerson College Boston). Over elk thema presenteerden in totaal 70 Europese onderzoekers, die uit een 'call for papers' geselecteerd waren, hun meest recente onderzoek.

Volgende thema's kwamen aan bod:

- e-Youth als heterogene groep (kloof in de toegang tot en de bedrevenheid met internet, sociale verschillen, inkomensongelijkheid, ...)
- persoonlijke ontwikkeling en groei (identiteitsvorming, sociale netwerken, privacy, seksuele uitbuiting, sociale normen, edutainment, ...)
- jongeren als een kwetsbare groep (elektronische marketing, risicovolle contacten, cyberpesten, ...)
- bewustzijn, bescherming en 'empowerment' (risico bewustzijn, rol van de ouders, opvoedende campagnes, ...)
- ethische en juridische aspecten.

Op 26 mei gaf Bern Martens, docent in de lerarenopleiding van de Katholieke Hogeschool Leuven, een lezing over problemen zoals cyberpesten, gezondheidsrisico's van het internetgebruik en online privacyrechten van minderjarigen. Hij belichtte nationale en internationale initiatieven om kinderen en tieners op het internet een veilige leefomgeving aan te bieden. VRT-journaliste Ann De Bie leidde een paneldebat over de kansen & risico's van surfende tieners en de rol van hun ouders. Hieraan namen vertegenwoordigers deel van Child Focus, Jeugdwerknet, Kids 2 Marketing, Microsoft en het Ministerie van Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.

Sport en gemeenschapsofbouw

Deze academische workshop vond plaats van 14 tot 16 oktober 2010 in samenwerking met prof. dr. Stefan Kesenne, prof. dr. Marc Theeboom en prof. dr. Bart Vanreusel. Roland Renson, Sven Guldenpfennig, Cora Burnett en Wolfgang Maennig gaven publieke lezingen, op 16 oktober gevolgd door een paneldebat met academici, sportjournalisten Marc Mercy en Hans Vandeweghe en Alain Courtois als vertegenwoordiger van de Koninklijke Belgische Voetbalbond.

Sport als fair-play tussen amateurs is een 19de eeuwse Angelsaksische uitvinding. Het principe van gelijke kansen was minder ingegeven door democratische overwegingen dan door de betrachtning de spanning van het spel op te drijven: gelijkheid aan de start maakt de uitslag minder voorspelbaar. De beroepssport ontstond in de arbeidersklasse als een nieuwe vorm van levensonderhoud. Pas in 1988 lieten de Olympische Spelen het principe van het amateurisme varen en ondertussen is sport uitgegroeid tot een wereldwijde industrie en showbusiness.

De maatschappij verwacht veel van sport, maar voor internationale vredesopbouw heeft ze vooral symbolische waarde zonder reëel politiek impact. Welke functies vervullen grote sportevenementen zoals het wereldkampioenschap voetbal in Zuid-Afrika (2010) in landen in ontwikkeling? Hoe beleeft de lokale gemeenschap de economische voorspoed die de FIFA belooft?

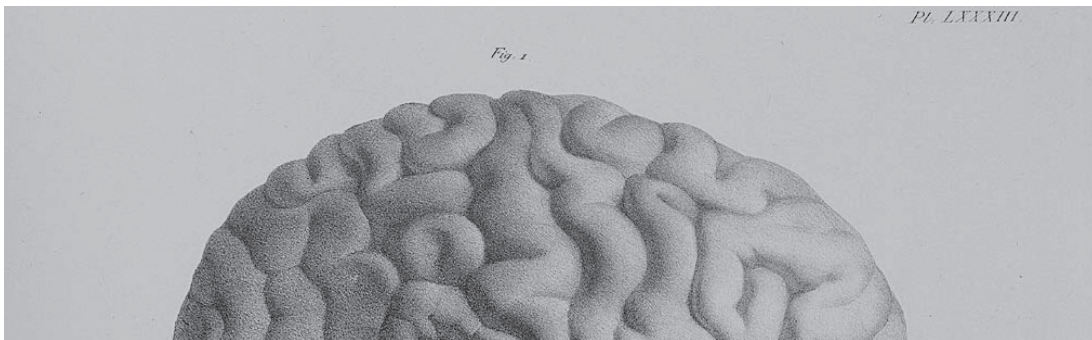
In het paneldebat kwam ook de Belgisch-Nederlandse kandidatuur voor de wereldbeker voetbal 2018 aan bod.

Ethiek en financiële sector

Deze academische workshop vond in de Nationale Bank te Antwerpen plaats van 1 tot 3 december 2010 in samenwerking met prof. dr. Luc Van Liedekerke, prof. dr. Marc Deloof en prof. dr. Helma De Smedt.

Op 1 december 2010 was er een publieke lezing door Catherine Cowley ra (Heythrop College, London). Zij stelde dat een goed uitgebouwde financiële sector essentieel is voor groei en welzijn. Maar de financiële crisis toonde aan dat de sector de teugels kan verliezen. Betere regulering is ongetwijfeld nodig, maar zijn financiële instellingen en hun medewerkers ook doordrongen van hoogstaande morele waarden? Een panel van deskundigen besprak deze vragen verder, o.a. Etienne de Callatay (Bank De Groef), Marcia De Wachter (Nationale Bank van België), Herman Hendrickx (Financieel Forum Antwerpen), Daan Killemaes (Trends) en Michel Vermaerke (Febelfin).

De workshop onderzocht verdere vraagstukken. Welke gevolgen heeft de wereldwijde financiële crisis voor integriteit en vertrouwen in de banksector? Kunnen de traditionele banken lessen trekken uit het coöperatief bankieren, microfinanciering of islamitisch bankieren? Wat kan 'sociaal verantwoord investeren' betekenen voor banken en andere financiële instellingen? Winststreven en eigenbelang blijven nuttige prikkels. Maar leiden ze ook tot voldoende aandacht voor het algemeen belang, een juiste inschatting van alle risico's, respect voor normen en waarden?

Lezingenreeksen

De paradox van de tolerantie

Tolerantie is paradoxaal: wie tolerant is, verdraagt opvattingen of praktijken die hij/zij eigenlijk verwerpt. UCSIA onderzocht de paradox van tolerantie in een vijfdelige lezingenreeks waarvan de laatste lezing plaatsvond op 14 januari 2010. James Hanvey, theoloog aan het Heythrop College te Londen, stelde dat tolerantie in de huidige liberale cultuur een centrale rol vervult in het handhaven van maatschappelijke vrede. Maar als men juridisch vastlegt wat getolereerd moet worden, wijst men ook een domein aan van het ontoelaatbare. Wie trekt die grens? Tolerantie moet een eerder sociale deugd zijn: leren ruimte en tijd geven. De theologische notie van 'Gods geduld' die door Karl Barth werd ontwikkeld, kan hierbij inspiratie bieden. God formuleert een liefdesplan, maar laat tijd om het te bereiken en de mogelijkheid om er langs meerdere wegen te geraken.

Jacques Haers sj replicateerde met enkele pertinente vragen: is vragen om geduld ook geen middel om onrechtvaardigheden toe te dekken, is waarheidsstreven per definitie intolerant?

Brein en zelfverstaan

UCSIA organiseerde in het eerste semester van het academiejaar 2010–2011 een lezingenreeks over 'Brein en zelfverstaan' i.s.m. het departement wijsbegeerte van de Universiteit Antwerpen. Elke lezing stelde een domein voor waarin de neurowetenschappen opgemerkte vooruitgang boeken en de gevolgen hiervan voor het menselijke zelfbegrip. Telkens ging een masterclass aan de Universiteit Antwerpen vooraf aan de lezing.

Het brein begrepen?

Hersenenwetenschap in context

Op 6 mei 2010 leidden Erik Myin en Joachim Leilich (beiden van het Centrum voor Filosofische Psychologie, departement wijsbegeerte, Universiteit Antwerpen) de lezingenreeks in.

De neurowetenschappen hebben een jong en dynamisch imago en krijgen veel aandacht. Ze brengen aan het licht hoe materiële neurale processen – elektrische impulsen en chemische processen – onze spierbewegingen sturen volgens eigen wetmatigheden. Emotionele reacties zoals spijt, schuld of trots worden door de neurowetenschappen teruggebracht tot wijzigingen in het limbisch systeem. Er komt geen 'ik', 'zelf' of 'bewustzijn' aan te pas.

Dit botst met onze subjectieve ervaring, maar ook met het duale mensbeeld dat Descartes uitstekende: een immateriële geest in een materieel lichaam. Wetenschappers en filosofen delen nu een 'materialistische minimum consensus': elk mentaal proces heeft een materiaal correlaat en omgekeerd. Maar de vraag blijft overeind: wie is er dan verantwoordelijk, ik of mijn hersenen?

Bewustzijn

Op 7 oktober 2010 betoogde Audrey Vanhauuden-huyse (Coma Science Group, Universiteit van Luik) dat systematische metingen – met nieuwe technieken – van de hersenactiviteit bij toestanden zoals coma, vegetatieve staat of locked-in syndroom resultaten opleveren met een groot klinisch en ethisch belang. In onverwachte gevallen meet men nog een betekenisvolle mate van besef of bewustzijn en door computer interfaces kunnen patiënten communiceren met hun omgeving. Filosoof Tim Bayne (Universiteit van Oxford) stelde zich vragen bij de neurowetenschappelijke definitie van bewustzijn en de manier om bewustzijn vast te stellen via enkelvoudige beeldsignalen.

Voelen

Op 13 oktober 2010 stelden Kevin O'Regan (Universiteit René Descartes) en Helena de Preester (Hogeschool Gent) verrassende inzichten in het bewustzijn van lichamelijke voor. Onze gewaarwordingen worden niet gevormd door het ontvangen van informatie in de hersenen, maar zijn de manier waarop we handelen in de wereld. De sensorimotorwetten verklaren bijvoorbeeld waarom we een manuele aanraking niet in onze hersenen voelen maar op de hand zelf. Ze verklaren illusies zoals de rubberen hand of buiten-lichamelijke ervaringen. Door sensorsubstitutie kijken we via de oren of de huid.

Willen

Op 27 oktober 2010 discussieerden John-Dylan Haynes (Bernstein Centre for Computational Neuroscience, Berlijn) en Joachim Leilich (Universiteit Antwerpen) over de vrije wil. Uit het Libet-experiment, waarbij iemand een simpele opdracht krijgt zoals het bewegen van een vinger op een moment naar keuze, blijkt dat mensen 'motorisch' kiezen en zich pas later bewust zijn van de gemaakte keuze. Maar volstaan dergelijke eenvoudige proeven om de notie van menselijke vrije wil onderuit te halen?

Sociale interactie

Op 17 november 2010 legden Corrado Sinigaglia (Universiteit van Milaan) en Bence Nanay (Universiteit Antwerpen) het *spiegelmechanisme* uit. Het verklaart waarom we zowel leren door zelf een bepaalde handeling uit te voeren als door ze bij een ander te observeren. De perceptie en de uitvoering van een handeling gaan gepaard met een apart neurologisch proces dat echter wel in dezelfde hersengebieden plaatsvindt. Dit natuurlijk biologisch mechanisme maakt sociale cognitie en interactie mogelijk.

Geloven

Op 25 november 2010 discussieerden Dirk De Ridder (Brain Research Centre Antwerp for Innovative and Interdisciplinary Neuromodulation) en Walter Van Herck (Universiteit Antwerpen) over brein en godsdienst. Vanuit het perspectief van een evolutionaire hersenonderzoeker als Dirk De Ridder lijkt God het gevolg van het ontwikkelen van een zelfbesef. Door het systeem van spiegelneuronen kunnen de hersenen God creëren naar gelijkenis van de mens. Wanneer dit zelfbesef gewild of ongewild onderdrukt wordt, ontstaat het 'godgevoel' als fantoom. Maar filosoof Walter Van Herck is het niet eens met de simpele wijze waarop religie en geloof worden gedefinieerd. Volgens hem is de essentie van religie niet het geloof in bovennatuurlijke wezens, maar orthopraxis en religieuze ervaring.

Lezingen over theologie en kerk i.s.m. KVHU

Samen met de Katholieke Vlaamse Hogeschool-uitbreiding (KVHU) organiseert UCSIA jaarlijks twee academische lezingen met een theologisch onderwerp in de reeks 'Academisch Forum'.

Overlopen naar de barbaren

Op maandag 29 maart 2010 begon prof. dr. Erik Borgman, lekendominicaan en hoogleraar theologie aan de Universiteit van Tilburg, zijn uiteenzetting met dit citaat van Frédéric Ozanam die in 1848 de kerk opriep om de kant te kiezen van het stadsproletariaat tegen de heersende orde. De Bijbel en de sociale leer tonen dat de kerk in navolging van de lijdende Christus de 'tekenen des tijds' moet lezen en het onrecht in de wereld aanklagen. Met haar subsidiariteitsbeginsel gelooft de kerk dat de samenleving van binnenuit verrassende oplossingen zal weten te bedenken voor de crises die haar samenhang bedreigen. Politici moeten geen angst hebben voor originele en onverwachte uitkomsten en het is alleszins niet hun taak om de problemen van de mensen te onteigenen en ze van bovenaf op te lossen.

De uitdagingen van het bisschopsambt

Op 20 december 2010 gaf Monseigneur André Leonard een lezing over de uitdagingen van het ambt van aartsbisschop. Hij ziet de bisschop als een herder, een profeet en een priester. De figuur van Christus inspireert en intrigeert omwille van zijn inherente contradictie: Jezus claimde gelijk te zijn aan God en stierf toch door God verlaten. De christelijke leer geeft hoop in dit leven, de redding wordt niet uitgesteld tot na het einde van de geschiedenis.

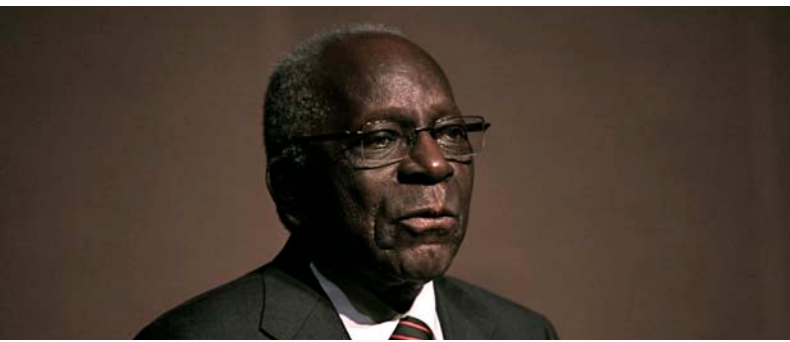
Pastoraal en kerk

UCSIA organiseert met medewerking van de Pastorale Dienst van de Universiteit Antwerpen (Johan Vanhoutte sj en Gert Van Langendonck) een reeks activiteiten inzake pastoraal en kerk.

Seminarie jongerenpastoraal 'Godsbeelden'

Op 14 en 15 januari 2010 vond traditiegetrouw een seminarie plaats voor pastorale verantwoordelijken van universiteiten en hogescholen, onder de titel: 'De plaats waar je staat, is heilige grond'.

Een 35-tal pastores van de Vlaamse universiteiten en hogescholen getuigden aan elkaar over hun persoonlijk godsbeeld. Prof. dr. Martin E. Brinkman, hoogleraar theologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, bracht een perspectief door te vertellen over de niet-westerse Jezus: als bodhi-sattva, avatar, goeroe, profeet, voorouder en genezer. Het zwaartepunt van de huidige christenheid ligt immers op het zuidelijk halfrond, maar de christenen wonen er te midden van meerderheden van islamieten, hindoes, boeddhisten, sjamanisten of taoïsten. Dit beïnvloedt de christelijke theologie met nieuwe beelden en begrippen. Dr. Els Cooremans, psychotherapeute, gaf een basisinzicht in therapeutische gesprekken, een vaardigheid die ook voor pastors relevant is. Woordkunstenaar Tine Ruyschaert bracht de theatermonoloog *Mijn zoon Damiaan*.

Overige projecten **Missie in Afrika**

Bij de vijftigjarige onafhankelijkheid van Congo en samen met de Missieprocurator van de Sociëteit van Jezus, organiseerde UCSIA op 22 januari 2010 een studiedag in de Bourlaschouwburg, gevolgd door de theatervoorstelling *Missie*.

Pater Martin Ekwa bis Isal sj getuigde over de ontwikkeling van het onderwijs in Congo na de onafhankelijkheid en trad hierover in gesprek met de onderzoeker Antoine Alimasi Utizikisi sj die verwees naar het werk van Anicet N'teba sj.

Gie Goris, hoofdredacteur van MO*magazine, modereerde een paneldebat waarin oud-journalisten Guy Poppe en Walter Zinzen de verantwoordelijkheid voor het gebrek aan ontwikkeling van Congo kritisch duiden. Tom De Herdt en Filip Reyntjens, onderzoekers aan het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer van de Universiteit Antwerpen, stelden dat de 'staat' in Congo veel verschijningsvormen heeft: van een 'état-prédateur' in de hoofdsteden naar een zwakke aanwezigheid op het platteland. Vele organisaties nemen publieke functies op en dragen ook een indirecte bestuursverantwoordelijkheid zoals de kerk of de internationale hulpverleningsinstanties. Het gebrek aan soeverein binnenlands gezag staat niet in verhouding tot de vanzelfsprekendheid waarmee elites het land in internationale organisaties vertegenwoordigen. Buitenlandse bedrijven eigenaren zich natuurlijke rijkdommen toe, maar onttrekken zich aan controle. Alle panelleden vrezen dat de federalisering van Congo de bestuurlijke en economische impasse nog groter zal maken. Het zou beter zijn dat de donorlanden een 'road map' uitstippelen en minimale functies van rechtszekerheid, veiligheid en publieke financiën afdwingen.

Scheutist Jo Deneckere en jezuïet Ludwig Van Heucke beaamden dat de kerk een lacune invult, het is een machtige actor. Onder het koloniaal bewind werd de kerk gemandateerd om sociale, medische en onderwijsbehoeften in te vullen. Nu werken de missionarissen aan de basis samen met de Congolezen. Inzake onderwijs levert dit privé-scholen op, wat een vicieuze cirkel in gang zet. In de inspanningen van de kerk vindt de staat een excuus om zichzelf nog minder in te spannen. Toch kan men de rol van de missionarissen, die naar 'kwaliteitsonderwijs voor iedereen' streven, niet afdoen als 'het opleiden van corrupte elites'.

De verlokking van oosterse religies

Op 18 en 19 maart 2010 onderzochten drie gast-sprekers de westerse spirituele hunker naar het hindoeïsme en het boeddhisme, in een publieke lezing en een studiedag. Johan Vanhoutte, jezuïet en verantwoordelijke van de Pastorale Dienst van de Universiteit Antwerpen, getuigde dat een intensieve onderdompeling in de boeddhistische spiritualiteit frisse verwondering en nieuwsgierigheid herstelt. Ze leert de tijd los te laten en geeft aandacht voor het nu.

Peter Baekelmans, een Vlaamse scheutist aan het Oriens Institute for Religious Research (Japan) en de Maryhill School of Theology (Filippijnen) leerde uit zijn omgang met het Shingon-boeddhisme religieuze nederigheid. 'Ritus' verwijst naar het Indische 'rita' of 'wereldorde', maar de diepere betekenis van rituelen ging voor westerlingen verloren. Het herstel van de eenheid tussen lichaam en ziel, tussen God en mens, vraagt niet alleen theorie maar dagelijkse oefening. Christenen moeten tijd leren maken voor gebed en daarvan de lichamelijke dimensie herontdekken.

Francis Britto, een Indische jezuïet en docent Indische religies aan de Sophia University in Japan, leerde uit waardeonderzoek dat Amerikanen zich steeds meer openstellen voor elementen van het hindoeïsme: crematie, reïncarnatie, een veelheid aan interpretaties van éénzelfde religieuze waarheid. Hindoes zijn zeer gelovig, hun God is zeer geduldig. Westerse christenen claimen steeds minder exclusiviteit en geloven dat er voor iedereen die goed leeft een plaats in de hemel is weggelegd. Christelijke theologen als Karl Rahner zoeken een weg naar die andersgelovigen. Het recente 'politiek' hindoeïsme is fundamentalistisch en exclusief en wordt niet gesteund door brede lagen van de bevolking.

China, Afrika en Europa

Samen met professor Daniel Van Den Bulcke van het Euro-China Centre van Antwerp Management School en Stefaan Marysse van het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer van de Universiteit Antwerpen organiseerde UCSIA deze publieke lezing en studiedag op 21 en 22 april 2010. De macht en invloed van China in Afrika zijn duidelijk en ze zetten de traditionele banden tussen Afrika en de internationale gemeenschap onder druk. De Europese Commissie streeft naar een trilateraal partnerschap tussen Europa, China en Afrika op het vlak van vrede, stabiliteit en duurzame ontwikkeling. Is China een partner in ontwikkelingssamenwerking of een economische concurrent?

Uitgebreid cijfermateriaal illustreerde het gewicht van de Chinese aanwezigheid in Afrika: in 2008 investeerde het land er 55 miljard US \$, onder meer in bedrijventerreinen en vrijhandelszones. Toch is dit maar 4% van alle Chinese buitenlandse investeringen. Met 100 miljard \$ is China de tweede handelspartner van het continent na de USA. China zet ook ontwikkelingsbijstand in: 2 miljard \$ verspreid over 900 projecten. Ruim 1000 Chinese bedrijven zijn er actief. China stelt niet enkel belang in Afrikaanse grondstoffen en energiebronnen. Door er een arbeidsintensieve en exportgerichte verwerkende nijverheid uit te bouwen, loodst het Afrika in de globale economische waardeketen binnen.

Het geopolitiek gewicht van China neemt toe: in 2000 was de Chinese economie nog maar half zo groot als die van de USA, in 2040 zou ze drie keer zo groot worden en 40% van de wereldproductie leveren. Het Westen verwijt China neo-kolonialisme en imperialisme, maar het gebruikt zijn eigen hulpverlening vrij paternalistisch. Veel Afrikanen beschouwen de EU en de USA als een kartel dat Afrikaanse landen in zijn greep heeft. Ze zoeken nieuwe bondgenoten in de opkomende economieën die buiten het kartel staan. China werkt met Afrikaanse landen samen op basis van niet-interferentie, respect voor de nationale soevereiniteit en wederzijds belang. Maar de akkoorden die China met Afrika sluit zijn bij nader inzien onevenwichtig, zoals een contract uit 2008 dat 8,5 miljard US \$ Chinese investeringen in infrastructuur voorziet in ruil voor een verzekerde toevoer van koper en kobalt gedurende 30 jaar

met een waarde van 40 miljard \$. Ontwikkeling is volgens de Chinezen een interne aangelegenheid.

De Afrikaanse regeringen zijn zwak en het maatschappelijk middenveld moet deze lacune invullen. De Chinese staat heeft daar echter geen ervaring mee. Bovendien gaat de grotere aanwezigheid in Afrika gepaard met grotere veiligheidsrisico's, zelfs sinofobie, voor Chinese staatsburgers en Chinese goederen. China kan niet langer afzijdig blijven en moet noodgedwongen een grotere politieke en zelfs militaire verantwoordelijkheid opnemen voor interne Afrikaanse ontwikkelingen.

**Pedagogische studiedag:
het schoolvak islam in het secundair onderwijs**

Op 30 april 2010 organiseerde UCSIA een tweede pedagogische studiedag in samenwerking met de onderwijsinspectie voor het secundaire schoolvak 'islam', de inrichtende macht bij de Executieve van Moslims in België en de Lerarenopleiding van de Erasmushogeschool. Het thema was 'omgaan met probleemgedrag op school'.

De heer Abkader Chrifi getuigde hoe hij zijn weg vond in de heersende waarden- en normenpatronen en de onzekere Nederlandse samenleving. De leerkrachten vonden er een model in om jongeren bij te brengen hoe ze de regie over hun leven in handen kunnen nemen met zelfbewustzijn en positief denken. Een panel met vertegenwoordigers van provinciale scholen, een atheneum en een centrum voor leerlingenbegeleiding onderzocht die uitdaging verder.

De leerkrachten namen deel aan workshops over de rol en de aanpak van leerkrachten islam in het leer- en opvoedingsproces, de moeilijkheden die jongeren uit andere herkomstlanden ondervinden om verschillende culturele en subculturele waardeordeningen ineen te passen, coaching van jongeren en moeilijk hanteerbaar gedrag en het omgaan als leerkracht met leerlingen die een diverse achtergrond hebben.

Zorgen voor morgen

Op 10 mei 2010 bood UCSIA deze studiedag aan samen met professor Jef Breda en Louis Ferrant (Universiteit Antwerpen) en Saloua Berdaï (Antwerps Minderhedencentrum). Een ruim publiek van professionals informeerde zich en wisselde van gedachten over de oudere allochtonen in de zorg en de geëigende aanpak hiervoor. Edith Lodewijckx (Studiedienst van de Vlaamse Regering) bracht een demografische analyse. Ibrahim Yerden (Instituut voor Migratie en Etnische Studies van de Universiteit van Amsterdam) en Yvonne Denier (Zorgnet Vlaanderen en Centrum voor Biomedische Ethiek – K.U.Leuven) gaven een sociaal-antropologische en ethische duiding.

De 80.000 in het buitenland geboren 55-plussers vormen 4,6% van alle bejaarden in Vlaanderen. Meer dan de helft komt uit andere West-Europese landen, voornamelijk Nederland. Andere grote groepen zijn Italianen (17%), Marokkanen (9%) en Turken (7%). De meeste niet-Europese allochtone ouderen zijn eerstegeneratiemigranten en nog relatief jong. Zij zijn meestal laag opgeleid en wonen samen in meergeneratiegezinnen.

In onze contreien oud worden brengt voor de allochtoon specifieke problemen mee: aanpassingsproblemen, heimwee, geringere maatschappelijke status voor ouderen dan in het land van herkomst. De familie biedt nog wel mantelzorg, maar voor de kinderen is dat steeds minder vanzelfsprekend omdat ze de lokale gewoonten en normen overnemen.

De behoefte van de allochtone mantelzorger aan ondersteuning en professionele opvang is groot, maar onder migranten nog weinig bespreekbaar. Allochtone ouderen zijn niet gewonnen voor verblijf in een rusthuis, maar maken wel intens gebruik van ziekenhuizen. De beroepskrachten die hen opvangen, leerden niet om met interculturele verschillen om te gaan en daardoor staan ze bij het verstrekken van goede zorg paradoxaal genoeg te lang stil bij de allochtone herkomst. Goede zorgethiek vraagt dat men vertrouwen wekt, de individuele autonomie eerbiedigt en iedereen gelijke toegang tot zorg garandeert, met oog voor culturele aspecten en aandacht voor de meest kwetsbaren.

In panelgesprekken onderzochten verschillende betrokkenen hoe het zorgaanbod beter rekening

kan houden met de noden van allochtone ouderen. De zelforganisaties van allochtonen kunnen hierbij een bemiddelende rol spelen met de steun van onderzoekscentra. Omdat autochtone en allochtone ouderen veel gemeenschappelijke noden hebben, is *overculturalisering* uit den boze. Joden, Turken en Marokkanen belichtten de aanpak die zij verkiezen, gaande van een eigen categoriale dienstverlening tot een geïntegreerde aanpak met gepaste aandacht voor gebed, voedsel en kledingvoorschriften. Mantelzorg is een last, maar allochtonen aarzelen voor professionele thuiszorg door buitenstaanders. De Antwerpse zorgsector kan nochtans enkele innovatieve en geslaagde modellen van zorg tonen die recht doen aan de specifieke ziektebeelden van oudere allochtonen zonder de zorg categoriaal op te delen. Op korte termijn is er nood aan meer interculturele bemiddeling in de hele eerstelijns-hulpverlening.

De strijd tegen jeugdwerkloosheid: een Europees engagement?

UCSIA organiseerde op 12 oktober 2010 te Brussel een paneldebat samen met OCIFE, het Europees bureau van de jezuïetengemeenschap bij Europa. OCIFE begeleidt het personeel van de EU in zijn professionele en spirituele onderscheiding en stimuleert kritische reflectie over Europese waarden en verantwoordelijkheden vanuit het christelijk geloof.

De economische crisis treft de Europese jeugd: in december 2009 hadden 21,4% van de jongeren onder 25 jaar geen werk, tegenover 16,9% een jaar voordien. In Spanje loopt de jeugdwerkloosheid op tot 40%. In het document 'Europa 2020' tekent de Europese Commissie een strategie uit voor een slimme, duurzame en inclusieve groei. Eén van haar 'vlaggenschipprojecten' wil de opleiding van jongeren verbeteren, hun mobiliteit vergroten en hun toegang tot de arbeidsmarkt verbreden. Een panel gemodereerd door François Vandamme (FOD Werkgelegenheid, Europacollege) onderzocht of deze beleidsideeën volstaan. Ides Nicaise (Hoger Instituut voor de Arbeid, K.U.Leuven) meent dat Europese jongeren beter dan ooit voorbereid zijn op de arbeidsmarkt, maar dat groepen zoals schoolverlaters of etnische minderheden geen baat hebben bij een heropleving. Europa kan een *opvoedingswaarborg* bieden. Antoine Bobot beschreef hoe de *Ecole de Production* in Rijsel jongeren tussen 15 en 17 jaar op school houdt door intensieve begeleiding en werkervaring. Misa Labarile (DG Werkgelegenheid) beklemtoonde dat de Europese Commissie slechts een aanvullende en coördinerende rol speelt vermits de lidstaten de meeste instrumenten in handen hebben. De deelnemers merkten op dat de Europese Commissie in de praktijk de tewerkstellingsgraad van de 20 tot 65-jarigen vooral verhoogt door de oudere werknemers te activeren. Het Europese, nationale en regionale beleid voor tewerkstelling van jongeren lijkt in veel gevallen voorbij te gaan aan het belang van de loonkosten.

Kunst

Op 20 oktober en 8 december 2010 gaf kunstfotograaf Craigie Horsfield lezingen en begeleidde hij workshops met studenten van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (Artesis) en Sint Lucas Antwerpen (Karel de Grote-Hogeschool) en studenten kunstfilosofie van de Universiteit Antwerpen. UCSIA organiseert deze activiteiten in samenwerking met Arthur Cools (kunstfilosofie АУНА), de reeds genoemde hogescholen en het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (М НКА).

De naam van Craigie Horsfield is verbonden aan de strijd voor erkenning van de fotografie als kunstvorm in de jaren zeventig. Horsfield ageert tegen het geromantiseerde isolement van de geïdealiseerde kunstenaar en distantieert zich van een avant-gardisme dat wordt voortgedreven door technologische vernieuwing en droog academisme.

De kunst bestaat er in het heden langer en bewuster vast te houden door de sluitertijd van de camera te verlengen, door beelden te weven in plaats van ze tot snapshot te herleiden, door tijd voor reflectie te creëren.

Horsfield meent dat kunst zich radicaal in de gemeenschap moet engageren. Er is pas kunst door de dialoog met en erkenning van de toeschouwer. De kunstenaar wisselde hierover van gedachten met kunstsocioloog Pascal Gielen (Rijksuniversiteit van Groningen), kunsthistoricus Hans de Wolf (VUB) en kunstwetenschapper Joris Capenberghs.

R.K.-godsdienst en islam als schoolvak

Op 8 november 2010 zorgden de onderwijsinspecteurs samen met driehonderdvijftig leerkrachten rooms-katholieke godsdienst en islam voor een Vlaamse primeur: de eerste gemeenschappelijke studiedag over de opdracht van het confessionele vak in onze diverse samenleving vandaag.

Het vak confessionele godsdienst is een vak apart: leerlingen worden er uitgenodigd vragen te stellen die ze zelden of nooit bij andere leerkrachten kwijt kunnen. Daarnaast confronteert het schoolvak de leerkracht met zijn of haar persoonlijke geloofsbeleving en met de andere en veranderde plaats die religie in de Vlaamse samenleving en cultuur inneemt. Om die redenen, maar ook omdat elk vak zijn eigen aanpak en pedagogische ondersteuning vraagt, organiseert UCSIA sinds meerdere jaren in samenwerking met de twee onderwijsinspecties en inrichtende machten afzonderlijke pedagogische studiedagen voor leerkrachten r.-k. godsdienst en islam.

Daarnaast zijn er ook redenen om beide leerkrachtengroepen samen te brengen: de leerprogramma's schrijven een kennismaking met de 'andere' religie voor en in het officieel onderwijs zijn de leerkrachten islam en r.-k. godsdienst collega's op de werkvloer. De religieuze diversiteit en herkomst in de klas nopen daarenboven tot een grondige kennis van de andere religieuze en culturele groepen in de klas en tot meer aandacht voor de interspirituele dialoog, zoals onder meer Bert Roebben en Sergio Scatolini het tijdens de studiedag verwoordden.

Op deze eerste gemeenschappelijke studiedag verkenden deskundigen – theologen, godsdienstwetenschappers en pedagogen – het gemeenschappelijke terrein. Welk belang heeft het 'confessionele' vak voor de cohesie in de samenleving en de persoonsontwikkeling? Welke specifieke competenties vraagt het vak van de leerkracht?

De leerkrachten wisselden in werkgroepen van gedachten: wat leert het schoolvak over de religieuze kalender en hoogdagen in beide religies? Welke bronnen, citaten en impulsen kunnen jongeren inleiden in de andere religie? Welke gemeenschappelijke waarden vormen de wortels van de geloofstradities? Hoe leren jongeren omgaan met teksttradities? Op welke manier kunnen leerkrachten uit beide religies gemeenschappelijke lessen voorbereiden?

Bedevaart

Op 25 november 2010 vond een lezing plaats als aanloop naar een workshop in 2011 over pelgrimage. Peter-Jan Margry (Meertens Instituut, Amsterdam) analyseerde de moderne instrumentaliserings van het pelgrimsritueel door de politiek, de Europese Unie, de christelijke kerken en individuele pelgrims. Cristina Sánchez-Carretero stelde de eerste resultaten voor van een onderzoeksproject over de beweegredenen en effecten van de *camino* tussen Santiago en Fisterra.

Heroïsch leiderschap

De tweede conferentie i.s.m. de Federatie van oudleerlingenbonden van de Vlaamse jezuïeten-colleges en de Vlaamse koepel van jezuïetencolleges was gewijd aan het thema leiderschap. Ze bracht op 20 november 2010 vierhonderd deelnemers bijeen uit de zakenwereld en het secundair onderwijs.

Chris Lowney, voormalig directeur van JP Morgan, vatte de principes voor leiderschap in het moderne zakenleven samen die gedeeld worden door – en ontleend zijn aan – de Sociëteit van Jezus. De jezuïeten onderkennen een spirituele dimensie van leiderschap. Zij bouwden een ongeëvenaard netwerk van hogere opleiding uit met oog voor persoonlijk leiderschap geworteld in zelfbewustzijn (weten wie je bent en waar je naartoe wil), vindingrijkheid (blijven leren om flexibel te kunnen inspelen op veranderende omstandigheden), heroïsme (energie en passie om boven zichzelf uit te stijgen) en liefde (zich op een positieve manier inlaten met anderen om hun potentieel te ontsluiten). De etymologie van de oorspronkelijke naam ‘Compagnie van Jezus’ – samen brood eten – wijst naar het inzicht dat leiderschap een teamgebeuren is dat individuele krachten bundelt voor een gemeenschappelijk doel.

Mark Rotsaert sj keek terug op zijn tienjarig voorzitterschap van de Conferentie van Europese SJ-Provinciaals. De continentale conferenties zijn een relatief recent niveau van besluitvorming tussen de Generaal-Overste en de individuele provinciaals. Hun plaats en werking ontwikkelt zich nog. Aan elke beslissing van jezuïeten gaat een fase van onderscheiding vooraf. Het is de kern van de geestelijke oefeningen en houdt in dat men het eigen handelen toetst aan het Evangelie. Binnen de Sociëteit nemen jezuïeten beslissingen na onderling overleg en dialoog met de kerk en de maatschappij. In de Europese Conferentie – die 25 landen omvat in Europa, het Midden-Oosten en Rusland – is dat een lang en complex proces omdat men bij consensus beslist. De culturele verscheidenheid, de globalisering en het dalend aantal roepingen maken de taak niet makkelijker. Vier grondhoudingen tekenen goed leiderschap: innerlijke vrijheid, gedrevenheid, zin voor het algemeen welzijn, geduld en humor.

Hans Geybels, verantwoordelijke communicatie bij de Vlaamse jezuiteten, bracht andere getuigen in een panelgesprek bijeen. Joost Van Roost, directeur van ExxonMobil Benelux, getuigde over de principes van zijn leiderschap dat de brug moet slaan tussen een directe Angelsaksische beslissingsstijl en de lokale traditie van participatie. Geert Devos (opvoedkunde, UGent) vertaalde dit naar charismatisch leiderschap met als kenmerken: visie, directe en eenvoudige communicatie met beelden en metaforen alsmede authenticiteit die identificatie stimuleert.

Rik Torfs, politicus en hoogleraar, typeerde leiderschap aan de hand van kenmerken als aandacht, zelfkritiek, waardering van het individu, onafhankelijkheid, zonevreemdheid, niet-formele vaardigheden en een referentiekader breder dan het 'ik' (met plaats voor God).

3

LEERSTOELEN

&

STIPENDIA

Leerstoelen UCSIA-leerstoel aan de Universiteit Antwerpen

UCSIA ondersteunt bij de Universiteit Antwerpen een leerstoel voor buitenlandse wetenschappers die in hun werk een multidisciplinaire benadering hanteren, het levensbeschouwelijk discours verdiepen en de maatschappelijke betrokkenheid van het academisch onderzoek versterken. De gastdocenten doceren zowel in de bachelor- als de master-richtingen een keuzevak en ze nemen deel aan het wetenschappelijk onderzoeksgebeuren.

In het academiejaar 2010–2011 bekleedde professor Paul Collier de UCSIA-leerstoel. Op 15 en 16 november 2010 verzorgde hij een publieke lezing, een masterclass en een doctoraal seminarie. UCSIA werkte hiervoor samen met het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer van de Universiteit Antwerpen.

Paul Collier is directeur van het Centre for the Study of African Economies aan de Universiteit van Oxford. Door zijn degelijk wetenschappelijk werk verwierf hij een grote invloed in de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en vele regeringen. Bij het publiek werd hij bekend door zijn boek *Eén miljard achterblijvers. Waarom de armste landen steeds verder achterop raken en wat wij daar aan kunnen doen*. Ook zijn meer recente boeken, *Wars, Guns and Votes* en *The Plundered Planet*, tonen een originele kijk op ontwikkeling die beproefde denkbbeelden verlaat en gesteund is op degelijk econometrisch onderbouwd wetenschappelijk onderzoek met een team van wetenschappers uit verschillende disciplines.

Tijdens zijn verblijf in Antwerpen ging hij nader in op natuurlijke rijkdommen als hefboom. De hoge grondstoffenprijzen bieden aan landen zonder ontwikkelingskansen een uitgelezen kans om productieve investeringen op gang te brengen in samenwerking met de private sector. Maar dat vraagt een oordeelkundig beleid door leiders die niet uit zijn op persoonlijke verrijking. Recente onderzoekspapers geven aan wat er fout kan lopen voor, tijdens en na verkiezingen in landen zonder ontwikkeling en welke rekenkunde daarbij in het geding is. De internationale gemeenschap van *ethische burgers* kan de regimes in kwestie onder druk zetten door hen met internationale charters en codes te confronteren.

Een paneldebat leerde wat de visie van de Britse academicus voor het ontwikkelingsbeleid in België kan betekenen. Robrecht Renard, voor-

zitter van het IOB, modereerde het gesprek tussen Paul Collier en Nadia Molenaers (IOB), Bogdan Vanden Berghe (11.11.11), Renier Nijskens (ambassadeur, FOD Buitenlandse zaken) en John Vandaele (MO*Magazine).

Leerstoel Jef Van Gerwen sj

In 2006 werd voor het eerst de leerstoel Jef Van Gerwen sj ingericht om de nagedachtenis van deze Antwerpse jezuïet te huldigen. Hij was een pionier van de bedrijfsethiek in Vlaanderen en lag mee aan de basis van UCSIA. Prof. dr. Luc Van Liedekerke is de promotor van de leerstoel.

Johan Verstraeten Prof. dr. Johan Verstraeten is als gewoon hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Theologische Ethiek van de K.U.Leuven. Op donderdag 11 februari 2010 was hij de gastdocent van de vijfde editie van de Leerstoel Jef Van Gerwen sj. Hij laakte managementmodellen die als succesformule gelden maar niet leiden tot waar leiderschap. Volgens Verstraeten bestaat de kern van leiderschap uit het erkennen van de anderen als autonome wezens op wiens verantwoordelijkheidszin men beroep doet zodat zij op hun beurt leider worden, zonder hen afhankelijk te maken.

Een leider zoekt diepe wortels in spirituele tradities die eeuwenlange wijsheid en inzicht bijeenbrengen, niet in cijferfetisjisme of de taal van berekening en nut die wantrouwen uiten. Zijn taal luistert naar wat de mensen raakt, moedigt hun creativiteit aan en nodigt uit tot tegenspraak. In de ignatiaanse traditie doet een leider aan contemplatieve onderscheiding van het wezenlijke en het bijkomstige. Door meditatie ziet en aanvaardt hij zijn eindigheid en falen.

Leerstoel UCSIA-IJS/UA joods-christelijke verhoudingen

UCSIA en het Instituut voor Joodse Studies/Universiteit Antwerpen brengen hun gezamenlijke aandacht voor joods-christelijke relaties tot uitdrukking door een leerstoel die de studie bevordert van de geschiedenis van het jodendom en de hebraïstiek vanuit het perspectief van de joods-christelijke dialoog om aldus de plaats van deze traditie binnen de hedendaagse Europese cultuur te duiden en haar bijdrage tot de interreligieuze dialoog te onderzoeken.

David Meyer en Hendrik Hoet

Op donderdag 11 februari 2010 debatteerden rabbijn David Meyer en kanunnik Hendrik Hoet over de *pijnlijke verzen* in hun respectievelijke heilige geschriften die geweld en haat aanprijzen en de traditie van *de andere* verwerpen.

David Meyer worstelt met het verhaal van de Amalekieten, dat zowel in Thora, Bijbel en Talmud voorkomt. Koning Saul moet op goddelijk bevel de Amalekieten uitroeien, een letterlijk bevel aan het Joodse volk om genocide te plegen! Dit bracht Meyer bij de theologie van de transgressie. Het judaïsme vertrekt niet zozeer van dogma's, maar huldigt gehoorzaamheid aan verplichtingen. Ook een legalistische traditie als het judaïsme kan de gelovige nooit ontheffen van een persoonlijk moreel oordeel. Hij blijft een vrij wezen dat kan kiezen of het de wet overtreedt of eerbiedigt. De heilige geschriften bevatten ook hiervan onmiskenbare aanduidingen.

Kanunnik Hendrik Hoet wees Bijbelverzen aan die de Joden diaboliseren. Men kan deze verzen niet schrappen, maar wel herinterpreteren binnen een bredere literaire en historische context. Veel meer dan een religie van het boek is het christendom een religie van de geest van Jezus. Om deze geest te begrijpen is dialoog een voorwaarde.

Stipendia Drie UCSIA-scholars verbleven aan de Universiteit Antwerpen:

Judith Pollmann

Op 11 mei 2010 gaf Judith Pollmann (Universiteit van Leiden) een lezing over 'Herinnering en religieuze identiteit in de zeventiende-eeuwse Nederlanden'. Haar promotor was prof. dr. Guido Marnef. Religieus geweld en burgeroorlog tekenden in de 16de eeuw Europa en de Habsburgse Nederlanden. Dit oorlogsverleden bleef lang nazinderen. Het noorden kende een seculiere herinneringscultuur – met nadruk op de gemeenschappelijke vrijheidsstrijd – naast diverse culturen van religieuze herinnering volgens de vertakking binnen het protestantisme. De katholieke Zuidelijke Nederlanden beleefden het verleden homogeen als een periode van godsdienstige strijd.

Patricia Dailey

De Amerikaanse mediëviste Patricia Dailey (Columbia University, New York) verbleef aan de Universiteit Antwerpen op uitnodiging van prof. dr. Veerle Fraeters (Ruusbroecgenootschap). Op 14 juni 2010 belichtte ze wat haar raakte in de teksten van Hadewijch. In het zevende visioen beschrijft Hadewijch haar vereniging met Christus in sterke fysieke en sensuele bewoordingen. De bedoeling daarvan wordt pas duidelijk als men oog heeft voor de christelijke middeleeuwse traditie. Zoals Augustinus onderscheidt Hadewijch een materieel lichaam [*materie*] en een inwendig lichaam [*lichame*]. Volledig naar het inwendig lichaam terugkeren betekent in de perfectie vertoeven, een volmaaktheid die voorbehouden is voor het leven na de dood maar die zichtbaar wordt in visioenen.

Peter Losonczi

Peter Losonczi (Centre for Intercultural Studies, Departement of Philosophy, University of West Hungary) voerde een onderzoeksproject uit getiteld 'Van een archimedisch pluralisme naar een onderhandeld pluralisme: de relevantie van de Indische visies op pluralisme voor een reconceptualisering van de Europese context – Een studie vanuit het werk van Bilgrami'. Zijn promotor was Walter Van Herck (FLW, Centrum Pieter Gillis, Universiteit Antwerpen) en op 7 december 2010 vergeleek hij in een avondlezing India en Europa als postseculiere democratieën.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Leden van het Scribani-netwerk

Angelus Silesius House, Wroclaw, Poland

www.silesius.org.pl

Centre for Bio-Ethics, Institute of Philosophy and Theology of the Society of Jesus, Zagreb, Croatia

www.bioetika.ftidi.hr

Centre of Spirituality East-West of Michal Lacko, Košice, Slovakia

www.csvzml.org

Centre Sèvres, Department of Public Ethics, Paris, France

www.centresevres.com

Conference of European SJ Provincials

www.jesuits-europe.info/cep/cep.html

European Centre of Communication and Culture (ECCC), Warsaw, Poland

www.eccc.pl

Faculty of Social Sciences, Pontifical Gregorian University, Rome, Italy

www.unigre.it/struttura_didattica/scienze_sociali/index.php

Heythrop Institute for Religion, Ethics and Public Life, University of London, UK

www.heythrop.ac.uk

Human Rights Institute, University of Deusto, Bilbao, Spain

www.idh.deusto.es

Institute for the Interdisciplinary Studies of Religions and Cultures (ISIRC),

Pontifical Gregorian University, Rome, Italy

www.unigre.it/struttura_didattica/isirc/index.php

Institute for Social and Development Studies, Munich School of Philosophy, Munich, Germany

www.hfph.mwn.de/igp

Jesuit Centre for Faith and Justice, Dublin, Ireland

www.jcfj.ie

Jesuit European Office, Brussels, Belgium

www.ocipe.info

Jesuit Refugee Service Europe, Brussels, Belgium

www.jrseurope.org

Newman Institute for Catholic Studies, Uppsala, Sweden

www.newman.se

'Pedro Arrupe' Institute for Political Formation, Palermo, Italy

www.istitutoarrupe.it

University Centre Saint-Ignatius Antwerp, Belgium

www.ucsia.org

University Institute of Migration Studies, Comillas Pontifical University, Madrid, Spain

www.upcomillas.es/centros/iem/cent_iem_pres.aspx

Bijlage 2 Academische gastsprekers 2010

Deze lijst bevat de promotoren van en de gastsprekers op activiteiten van UCSIA in 2010, die een doctorale of vergelijkbare graad hebben en die in principe het ambt van professor uitoefenen aan een universiteit of een verbonden onderzoeksinstelling, met inbegrip van de emeriti.

ZOMERSCHOOL ‘RELIGIE, CULTUUR EN SAMENLEVING’	
Peter Beyer	University of Ottawa
Jeremy Carrette	University of Kent
Jeffrey Haynes	London Metropolitan University
Robert William Hefner	Boston University
John Hutchinson	London School of Economics
David Martin	London School of Economics
Tulasi Srinivas	Emerson College

SCRIBANI-CONGRES ‘EUROPEES MIGRATIE- EN ASIELBELEID’	
Joaquín Arango Vila-Belda	Complutense University of Madrid
Amelie F. Constant	George Washington University, IZA Bonn
Guy S. Goodwin-Gill	Oxford University
Javier de Lucas	University of Valencia
Cristina Gortázar Rotaeche	Institute for Migration Studies, Comillas Pontifical University
Rubén G. Rumbaut	University of California
Oded Stark	Universities of Bonn, Klagenfurt, Tuebingen, Vienna, Warsaw

ERFENIS EN VERMOGEN	
Luc Arrondel	CNRS
Jens Beckett	Max Planck Institute, Keulen
Matthew Clayton	University of Warwick
John Cunliffe	University of Warwick
Guido Erreygers	Universiteit Antwerpen
Axel Gosseries	U.C.Louvain
Robert Lamb	University of Exeter
André Masson	CNRS
Ann Mumford	University of Londen
Martin O’Neill	University of York
Pierre Pestieau	Université de Liège
Rajiv Prabhakar	London School of Economics
Karen Rowlingson	University of Birmingham
White Stuart	University of Oxford
Barbara Willenbacher	University of Hannover

E-YOUTH	
Jos De Haan	Erasmus Universiteit Rotterdam
Sonia Livingstone	London School of Economics
Bern Martens	K.U.Leuven
Yves Pouillet	Universiteiten van Namen en Luik
Peter Smith	University of London
Heidi Vandebosch	MIOS/Universiteit Antwerpen
Michel Walrave	MIOS/Universiteit Antwerpen
Seounmi Youn	Emerson College Boston

SPORT EN GEMEENSCHAPSOPBOUW	
Hans Bruyninckx	K.U.Leuven
Cora Burnett	Universiteit van Johannesburg
Fred Coalter	University of Stirling
Richard Giulianotti	Durham University
Sven Güldenpfennig	Universiteiten van Berlijn, Hamburg en Münster
Frank Hendrickx	K.U.Leuven
Stefan Kesenne	Universiteit Antwerpen
Wolfgang Maennig	Universiteit van Hamburg
Johnny Maeschalk	Vrije Universiteit Brussel
Jim Parry	University of Leeds
Roland Renson	K.U.Leuven
Bettina Rulofs	Deutsche Sporthochschule Köln
Jo Swinnen	K.U.Leuven
Marc Theeboom	Vrije Universiteit Brussel
Yves Vanden Auweele	K.U.Leuven
Bart Vanreusel	K.U.Leuven

ETHIEK EN FINANCIËLE SECTOR	
John R. Boatright	Loyola University Chicago
Catherine Cowley	Heythrop College, University of London
Kees Koedijk	Universiteit van Tilburg
Robert Lensink	Universiteiten van Groningen en Wageningen
Volker Nienhaus	Universiteiten van Trier, Bochum en Marburg

DE PARADOX VAN DE TOLERANTIE	
James Hanvey	Heythrop College, University of London

BREIN EN ZELFVERSTAAN	
Tim Bayne	University of Oxford
Helena De Preester	Universiteit Gent
Dirk De Ridder	Universiteit Antwerpen
John-Dylan Haynes	Bernstein Centre for Computational Neuroscience, Berlijn
Joachim Leilich	Universiteit Antwerpen
Erik Myin	Universiteit Antwerpen
Bence Nanay	Universiteit Antwerpen
J. Kevin O'Regan	Université René Descartes
Corrado Sinigaglia	Universiteit van Milaan
Audrey Vanhaudenhuyse	Université de Liège
Walter Van Herck	Universiteit Antwerpen

KVHU	
Erik Borgman	Universiteit van Tilburg

LEERSTOELEN EN STIPENDIA	
Paul Collier	University of Oxford
Patricia Dailey	Columbia University
Peter Losonczi	Universiteit van West-Hongarije
Judith Pollmann	Universiteit van Leiden
Johan Verstraeten	K.U.Leuven

OVERIGE ACTIVITEITEN	
Peter Baekelmans	Oriens Institute for Religious Research
Jef Breda	Universiteit Antwerpen
Martin E. Brinkman	Vrije Universiteit Amsterdam
Francis Britto	Sophia University
Arthur Cools	Associatiefaculteit Kunsten Universiteit Antwerpen
Tom De Herdt	IOB, Universiteit Antwerpen
Louis Ferrant	Centrum Huisartsengeneeskunde, Universiteit Antwerpen
Peter-Jan Margry	Meertens Instituut Amsterdam
Stefaan Marysse	IOB, Universiteit Antwerpen
Johan Meuleman	CeMIS, Universiteit Antwerpen
Ides Nicaise	HIVA, K.U.Leuven
Filip Reyntjens	IOB, Universiteit Antwerpen
Bert Roebben	Universiteit van Dortmund
Cristina Sánchez-Carretero	Heritage Laboratory, Spanish National Research Council
Sergio Scatolini	Groep T
Gé Speelman	Theologische Universiteit Kampen
Daniel Van Den Bulcke	Euro-China Centre, Antwerp Management School
Ibrahim Yerden	Universiteit van Amsterdam
Zhang Haiyan	Euro-China Centre, Antwerp Management School